

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Opvs Theologicvm

Mauro, Silvestro

Romae, MDCLXXXVII

Q. 21. Vtrum omnes actus liberi voluntatis sint essentialiter liberi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84131](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84131)

37. Ad 7. concedo maiorem, & nego minorem, ac dico, quod si Deus nihil produceret ad extrâ, non haberet puram omissionem, sed haberet actum positivum liberum, quo nollet quicquam ad extrâ producere, qui actus completeretur per hoc ipsum, quod nihil ad extrâ produceret. Cæterum etiam auctores concedentes possibilem esse puram omissionem in creatis, negant illam esse possibilem in Deo. Ratio est, quia ommissio est negatio alicuius actualitatis vitalis, cuius capax est omittens: exempli gratia in homine ommissio actus contritionis est negatio libera actualitatis vitalis illius actus contritionis, cuius homo est capax; sed Deus est essentialiter omnis sua actualitas vitalis; ergo Deo repugnat ommissio non solum pura, sed etiam non pura ullius actus vitalis, ac Deus solum est capax omittendi applicationem aliquam extrinsecam suorum actuum vitalium ad hoc, vel illud obiectum, ut dictum est in tractatu de Deo, quaestione 58.

QVAESTIO XXI.

Virum omnes actus liberi voluntatis sint essentialiter liberi?

1. **V**idetur, quod non; primò quia aliqui actus voluntatis sunt indifferentes ad hoc, ut iidem numero fiant liberè, vel fiant necessario; ergo &c. Probatur antecedens; nam tunc actus est liber, cum procedit à potentia proxima indifferente ad actum faciendum, vel omittendum; tunc fit necessario, cum procedit à potentia proxima determinata ad faciendum talem actum; sed idem numero actus voluntatis, puta actus contritionis, potest procedere, vel à voluntate determinata ad faciendū actum contritionis, vel à voluntate per concursum Dei indifferentem proximè potente actum contritionis facere, vel non facere; ergo &c.

2. Secundò ut actus amoris Dei exempli gratia fiat liberè, voluntas debet habere motivum sufficiens non solum ad amandum, sed etiam ad abstinendum ab amore; si autem voluntas habeat solum motivum ad amandum, non amat liberè, sed necessario; sed voluntas potest eundem numero actum amoris exercere, seu habeat motivum tum amandi, tum non amandi, seu solum habeat motivum amandi, careat autem motivo abstinendi ab amore; ergo voluntas est indifferens ad hoc, ut eundem numero actum amoris exerceat liberè, vel necessario. Probatur minor: ut enim voluntas exerceat aliquem actum, sufficit, ut habeat motivum alliciens, non autem requiritur, ut habeat

motivum retrahens à tali actu; sed motivum abstinendi ab amore retrahit etiam ab hoc numero amore; ergo ut voluntas exerceat hunc numero amorem, non requiritur, ut habeat motivum abstinendi ab amore.

3. Tertio eundem numero actum amoris Dei, quem aliquis libere exercet in via et cognitione abstractiva fidei, posset necessario exercere in patria ex visione clara Dei, ut plures auctores docent; ergo idem numero actus amoris est indifferens ad hoc, ut fiat necessario, vel liberè.

4. Quarto actus, qui sunt ex deliberatione præsertim perfecta, sunt liberè; actus inde deliberati, exempli gratia motus primo primi sunt necessario; sed potest contingere, ut aliquis, accepta iniuria, per motum primo primum velit sumere vindictam; & tunc illa voluntas sumendi vindictam erit necessaria; potest rursus sequuta perfecta deliberatione, liberè perseverare in eadem numero voluntate sumendi vindictam; ergo eadem numero voluntas sumendi vindictam potest ab initio esse indeliberata, & necessaria, deinde deliberata, & libera.

5. Quintò ideo actus externus, quo quis alterum occidit exempli gratia, est indifferens, ut fiat necessario, vel liberè, quia potest quis alterum occidere, vel per motum primo primum, adeoque necessario, vel ex perfecta deliberatione, adeoque liberè; sed etiam potest quis velle occidere alterum per motum primo primum, ac proinde necessario, vel potest eandem numero voluntatem exercere ex perfecta deliberatione, adeoque liberè; ergo &c.

6. Sextò idem numero actus contritionis exempli gratia potest fieri, vel ita ut efficaciter imperetur per alium actum, quo quis velit hic, & nunc exercere actum contritionis, vel ita, ut efficaciter non imperetur per alium actum; sed si imperetur, non est immediate liber; ut docet communior opinio, si non imperetur per alium actum, est immediate liber; ergo idem numero actus voluntatis est indifferens ad hoc, ut sit, vel non sit immediate liber.

7. Septimo idem numero actus intellectus potest esse indifferens ad hoc, ut sit verus, vel falsus; ergo idem numero actus voluntatis potest esse indifferens ad hoc, ut sit necessarius, vel liber.

8. Respondeo, quod supponimus eam communissimam sententiam actus externos non esse liberos intrinsecè, & essentialiter, sed esse indifferentes ad hoc, ut iidem numero fiant necessario, vel liberè; exempli gratia actus externi mentiendi, blasphemandi &c. sunt indifferentes ad hoc, ut iidem numero fiant vel ex deliberatione ab homine utente ratione, adeoque liberè, vel sine deliberatione ab amente, furioso, vel ebrio, adeoque necessario. Hinc sequitur actus externos esse liberos, vel necessarios, non per denominationem

nem ipsius adæquatè intrinsecam, sed per denominationem partialiter extrinsecam ab internis actibus voluntatis, quibus imperantur: exempli gratia actiones externa mentendi, & blasphemandi, si imperentur ab infano per volitionem necessariam, à tali volitione denominantur necessariæ, si imperentur ab homine sanæ mentis per volitionem liberam, à tali volitione denominantur liberæ.

9. Hinc oritur controuersia, vtrum actus interni voluntatis sint liberi essentialiter, an merè accidentaliter, ità vt iidem numero actus sint indifferentes ad hoc, vt fiant liberè, vel necessario.

10. Prima sententia Vasquez 1.2. disputatione 55. cap. 3. num. 12. & 13. & disput. 95. cap. 10. num. 47. quam etiam videntur supponere Suarez, & Molina, docet actus voluntatis non esse essentialiter liberos, sed esse indifferentes ad hoc, vt iidem numero fiant necessarii, vel liberi.

11. Secunda sententia Cardinalis Pallaucini disput. 7. de actibus humanis quæstione 2. artic. 1. & 2. Patris Esparzæ quæstione 14. de actibus humanis, & aliorum recentiorum, qui magis ex professo hanc quæstionem examinarunt, docet omnes actus liberos voluntatis ità esse essentialiter liberos, vt iidem numero non potuerint non esse liberi.

12. Dicendum cum secunda sententia: omnes actus liberi voluntatis sunt ità essentialiter liberi, vt iidem numero non potuerint non esse liberi.

13. Probat: nam actus, qui differant ex ipso vitali modo tendendi, differunt essentialiter, siquidem vitalis modus tendendi spectat ad ipsam essentialitatem actuum vitalium; ex gr. desiderium, & gaudium differunt essentialiter, quia differunt ex ipso vitali modo tendendi; sed actus voluntatis liberi, ac necessarii differunt ex ipso vitali modo tendendi; ergo differunt essentialiter, adeoque iidem numero actus voluntatis non sunt indifferentes ad hoc, vt sint necessarii, vel liberi. Probat: minor: nam actus liber habet modum tendendi, quo voluntas potens illum, facere, vel omittere, se ipsam determinat ad illum faciendum cum quadam difficultate, & quodam conatu vitali, quem experimur, & cum quadam vitali resistentia inclinationi omittendi, & motiuis allicientibus ad omittendum: è conuerso actus necessarius habet oppositum modum tendendi, quo voluntas antecedenter determinata ad illum faciendum, in ipsum erumpit sine vlla difficultate, ac resistentia inclinationi omittendi, cum non habeat potentiam proximam, adeoque nec inclinationem omittendi.

14. Dices hanc resistentiam inclinationi omittendi non esse modum tendendi intrinsecum actui libero, sed esse denominationem extrinsecam à potentia omittendi: exempli

gratia cum quis habet potentiam liberam amandi, & omittendi amorem, si amet, eo ipso amor denominatur resistere potentia, & inclinationi omittendi amorem: cum autem necessitatur ad amorem, eo ipso idem numero amor denominatur non resistens potentia, & inclinationi amandi.

15. Sed contra, nam si in actu libero resistentia inclinationi ipsum omittendi non esset modus tendendi intrinsecus actui libero, etiam in desiderio prosequutio boni vt absentis non esset modus tendendi intrinsecus desiderio, sed denominatio extrinseca à cognitione, adeoque desiderium non differret essentialiter à gaudio, sed idem numero actus esset indifferens ad hoc, vt esset desiderium, vel gaudium; consequens est absurdum, & contra Theologos, & Philosophos; ergo &c. Probat: sequela, & explicatur argumentum. Desiderium est amor boni cogniti vt absentis; gaudium est amor boni cogniti vt presentis. Posset dici, quod idem numero amor boni est indifferens ad hoc, vt procedat à cognoscente, quod tale bonum est præsens, vel à cognoscente, quod est absens, & quod cum procedat à cognoscente, quod est præsens, denominatur gaudium, cum procedat à cognoscente, quod est absens, denominatur desiderium, sicut dicitur, quod idem actus voluntatis est indifferens ad hoc, vt procedat à voluntate potente illum omittere, & tunc denominatur resistens inclinationi omittendi; adeoque liber, vel à voluntate non potente illum omittere, & tunc denominatur non resistens tali inclinationi, adeoque necessarius.

16. Confirmatur argumentum, & vrgetur paritas. Ideò dicimus desiderium essentialiter, & intrinsecè differre à gaudio, quia experimur, quod cum amamus obiectum cognitum vt absens, tendimus in illud amore quodam inquietante, & per modum motus, ideoque afflictiuo, cum autem amamus obiectum cognitum vt præsens, & vt possessum, tendimus in illud amore quodam quietante, & per modum quietis, ideoque delectatiuo; sed etiam cum exercemus amorem liberum, experimur, & exercemus quemdam amorem resistitiuum inclinationi ad non amandum, ideoque difficilem; cum amamus amore necessario, exercemus quemdam amorem non resistitiuum inclinationi ad non amandum, ideoque facillimum; ergo &c.

17. Quæres, quid in actu libero sit ille modus tendendi, quo resistit inclinationi, & motiuis inclinantibus ad illum omittendum?

18. Respondeo, quod est quidam modus tendendi, quem explicamus per vocem *quamuis*. Exempli gratia cum quis non obstante difficultate ieiunij, & inclinatione ad non ieiunandum, liberè vult ieiunare, adeoque resistit difficultati ieiunandi, vel inclinationi ad non

non ieiunandum, dicit: licet ieiunium sit difficile, & ego possim non ieiunare, & incliner ad non ieiunandum, volo ieiunare propter honestatem ieiunij; si verò nullum habens motiuum ad non ieiunandum, adeoque nullam inclinationem, & potentiam omittendi ieiunium, diceret: *Ego volo ieiunare, quia honestum est*, tunc haberet modum tendendi non resistiuum; sed actus, quo quis dicit, *volo ieiunare, cum possim non ieiunare, & incliner ad non ieiunandum*, procul dubio differt essentialiter, & ex ipso intrinseco modo tendendi ab actu, quo dicit: *volo ieiunare, absque ly quamuis*; ergo actus resistiuus, & liber, essentialiter, & ex ipso intrinseco modo tendendi differt ab actu necessario. Ex eo, quod actus liber dicat, *volo hoc, quamuis possim non velle*, sequitur, quod semper cum quis liberè operatur, cognoscit se habere potentiam proximam actum exercendi, vel non exercendi.

19. Infertur primò, quod in sententia dicente actus vitales etiam voluntatis, & intellectus esse qualitates productas per actionem distinctam, ipse actus liber voluntatis, prout distinctus à modo actionis, essentialiter differt ab actu necessario. Ratio est, quia actus liber differt à necessario per modum tendendi, quo tendit in motiua opposita per *ly quamuis*; sed talis modus tendendi est prædicatum intrinsecum actus vitalis, non autem solius modi actionis; ergo &c. Confirmatur; nam sicut desiderium, & gaudium differunt quoad ipsum actum vitalem, & non solum quo ad modum actionis, sic in casu nostro,

20. Infertur secundo diuisionem actus voluntatis in necessarium, & liberum esse diuisionem generis in species, non autem subiecti in accidentia. Ratio est, quia diuisio in ea, quæ differunt essentialiter, est generis in species, non autem subiecti in accidentia; exempli gratia diuisio animalis in rationale, & irrationale est generis in species, quia animal rationale differt essentialiter ab irrationali, ita ut idem numero animal non sit indifferens ad hoc, ut sit rationale, vel irrationale; sed actus voluntatis liber, & actus necessarius differunt essentialiter; ergo &c. In opposita sententia diuisio actus voluntatis in necessarium, & liberum, est diuisio subiecti in accidentia, non autem generis in species. Ratio est, quia diuisio in ea, quæ differunt accidentaliter, ita ut idem numero sit indifferens ad hoc, ut sit sub utroque membro diuisionis, est diuisio subiecti in accidentia, non autem generis in species; exempli gratia diuisio hominis in bonum, & malum est subiecti in accidentia, quia idem numero homo est indifferens ad hoc, ut sit bonus, vel malus; sed in opposita sententia idem numero actus voluntatis est indifferens ad hoc, ut sit necessarius, vel liber; ergo &c. Idcirco ista quæstio solet etiam proponi sub his terminis: *Verum diuisio actus voluntatis in necessarium, & liberum sit generis in species, vel subiecti in accidentia.*

21. Infertur tertio, quod dum dicimus actus liberos esse essentialiter liberos, intelligimus illos ita esse liberos, ut iidem numero non poterint non esse liberi, quidquid sit, vtrum hæc libertas, per quam essentialiter exigunt procedere à potentia proxima indifferente, debeat vocari libertas solum radicalis, libertas autem formalis consistat in hoc, quod potentia proxima, à qua procedunt, sit indifferens, & libera in actu primo, quod spectat ad quæstionem de nomine.

22. Ad 1. nego antecedens. Ad probationem, nego minorem, in qua assumitur, quod idem numero actus potest procedere, vel à voluntate necessitata ad illum faciendum, vel à voluntate proximè potente illum facere, vel omittere, ac dico, quod quia omnis actus liber est essentialiter liber, ita ut idem numero non possit fieri non liberè; actus autem necessitatus à Deo, eo ipso sit non liberè, nullus actus liber voluntatis potest à Deo necessitari, sed exigit essentialiter fieri, Deo concurrente per concursum non necessitantem; & aduersarij dum contrarium assumunt, petunt principium. Ratio ulterior est, quia necessitas auferit voluntati potentiam proximam omittendi actum; ergo non potest necessitari actus, qui ex suo modo tendendi resistat potentie proximæ.

23. Dices: sequeretur Deum non posse facere, ut voluntas faciat hunc numero actum contritionis.

24. Respondeo, distingo antecedens: sequeretur Deum non posse facere, ut voluntas faciat hunc numero actum contritionis, ex suppositione, quod habeat scientiam mediam, qua videt voluntatem, si accipiat hoc auxilium indifferens, non facturam talem actum contritionis, concedo; simpliciter, & absolute, nego; ac distingo eodem modo consequens. Dico non esse contra dominium Dei, quod ex suppositione scientiæ mediæ, qua videt voluntatem creatam, si accipiat hoc auxilium indifferens, non facturam hunc numero actum, non possit facere, ut voluntas faciat hunc numero actum, dum modo possit absolute facere, ut voluntas faciat alium numero actum æquivalentem. Sed hæc difficultas spectat ad materiam de gratia efficaci, ibique ex professo est soluenda.

25. Ad 2. nego minorem. Ad probationem, distingo maiorem: ut voluntas exerceat aliquem actum, qui per suum modum tendendi resistat motiui retrahenti, sufficit, ut habeat motiuum alliciens, non autem requiritur, ut habeat motiuum retrahens, nego maiorem; qui ex suo modo tendendi non resistat motiui retrahenti, transeat maior; & distincta eodem pacto minori, nego consequentiam. Ut voluntas exerceat actum, qui ex suo modo tendendi resistat vitaliter motiui retrahenti, non sufficit, ut habeat motiuum alliciens, sed requiritur, ut habeat etiam motiuum

rium retrahens; sed omnis actus liber ex suo modo tendendi resistit vitaliter motiui retrahenti, ut ostensum est; ergo.

26. Dices primò: ad faciendum actum non potest requiri aliquid ex se ordinatum, ad impediendum, & difficultandum talem actum; sed motiui retrahens ordinatur ad impediendum, & difficultandum actum, à quo retrahit; ergo &c.

27. Respondeo distinguo maiorem: ad faciendum actum, qui per suum modum tendendi resistat alicui ex se ordinato ad impediendum, & difficultandum talem actum, nego; qui per suum modum tendendi non resistat, transeat maior: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Patet innumeris instantiis, quod ad faciendum actum, qui per suum modum tendendi resistat alicui ordinato ad impediendum talem actum, potest essentialiter requiri illud; e. g. ad hoc, vt quis resistat hosti, requiritur essentialiter aggressio hostis conantis impedire talem resistantiam; ad patientiam martyrum requiritur essentialiter conatus tyranni conantis impedire patientiam. Ex allatis instantiis patet falsas esse quasdam propositiones vniuersales, quibus assumitur, nihil posse ordinari ad impediendum illud, ad quod essentialiter requiritur. Tentatio enim demonis ordinatur ad impediendam victoriam talis tentationis, licet ad illam essentialiter requiratur; siquidem victoria talis tentationis dari nequit sine ea tentatione.

28. Dices secundo: sequeretur, quod peccatum, quo quis resistit auxiliis supernaturalibus, non posset fieri nisi à voluntate præuenta auxiliis supernaturalibus; sed actus, qui non potest fieri, nisi à voluntate præuenta auxiliis supernaturalibus, est supernaturalis; ergo tale peccatum esset supernaturale, quod est absurdum.

29. Respondeo, distinguo minorem: actus, qui non potest fieri, nisi à voluntate præuenta auxiliis supernaturalibus, & utente talibus auxiliis ad faciendum talem actum, est supernaturalis, concedo; non utente talibus auxiliis, sed ipsis resistente, nego minorem; & nego consequentiam. Actus, qui non potest fieri, nisi à voluntate præuenta auxiliis supernaturalibus, & ipsis utente ad faciendum talem actum, est supernaturalis, cum per ipsum voluntas operetur supra suam naturam: at actus, qui non potest fieri nisi à voluntate præuenta auxiliis supernaturalibus, sed ipsis non utente, eisque resistente, non est supernaturalis, sed potius infranaturalis, cum per talem actum natura operetur infra, & contra dignitatem suæ naturæ. Ad actum igitur supernaturalem non sufficit, vt non possit haberi, nisi à voluntate eleuata, sed requiritur, vt voluntas operetur secundum eleuationem, & supra dignitatem suæ naturæ, non autem contra eleuationem, & contra dignitatem suæ naturæ; & quia voluntas, dum peccat, sem-

per operatur contra dignitatem suæ naturæ; ideo quodlibet peccatum non est supernaturale, sed infranaturale.

30. Ad 3. nego antecedens, in quo assumitur eundem numero actum amoris, quem liberè aliquis exercet in via ex cognitione abstractiua fidei, posse exerceri necessario in patria ex visione Dei. Confirmatur: nam amor desiderij non potest idem numero esse amor gaudij; sed amor viæ est amor Dei ut non possessi, adeoque est amor desiderij, amor patriæ est amor Dei ut possessi, adeoque est amor gaudij; ergo &c. Videri possunt quæ de hoc puncto dixi quæstione 5. illatione 3. & 5. num. 27. 29.

31. Ad 4. nego maiorem, quod nimirum actus, quo quis per motum primò primum, adeoque non liberum vult sumere vindictam, possit idem numero perseverare post perfectam deliberationem. Cum enim quis ex perfecta deliberatione vult sumere vindictam, vult illam sumere per actum, quo vitaliter resistit motiuis oppositis; ergo per actum diuersum ab eo, quo per motum primo primum voluit sumere vindictam per actum non resistantem vitaliter motiuis oppositis.

32. Ad 5. concedo maiorem, & nego minorem. Actus externus, quo quis occidit alterum, habet eundem modum tendendi, seu quis occidat per motum primo primum, adeoque necessario, seu quis occidat ex perfecta deliberatione, adeoque liberè, ac proinde remanet idem numero, seu fiat liberè, seu fiat necessario. At volitio occidendi, cum sit liberè, habet modum tendendi, quo quis resistit motiuis, & inclinationi ad non occidendum, cum sit necessario, & per motum primo primum, habet modum tendendi, quo non resistit; ergo cum habeat diuersum modum tendendi, non potest esse idem numero.

33. Ad 6. Fortasse actus voluntatis imperati sunt immediatè liberi, ut dixi alibi, & si hoc supponatur, argumentum non procedit. Si supponamus actus imperatos non esse immediatè liberos, dico actus immediatè liberos non esse efficaciter imperabiles. Actus enim immediatè liberi per suum modum tendendi resistunt vitaliter potentiæ proximæ, & inclinationi illos omittendi; sed actus efficaciter imperati, cum procedant à potentia proxima non potente illos omittere, non resistunt potentiæ proximæ, & inclinationi illos omittendi; ergo actus efficaciter imperati ex suo modo tendendi, adeoque essentialiter differunt ab actibus immediatè liberis, ac proinde actus immediatè liberi non possunt efficaciter imperari.

34. Ad 7. concedo antecedens, & nego consequentiam. Actus, quo probabiliter dico: *Petrus currit* e. g. habet eundem modum tendendi, seu Petrus currat, seu non currat; ergo habet eundem modum tendendi, seu sit verus, siue sit falsus, adeoque idem numero
po;

potest esse verus, vel falsus. At actus liber habet diuersum modum tendendi à necessario, vt probatum est; ergo idem numero actus non est indifferens ad hoc, vt sit necessarius, vel liber. Confirmatur solutio, & retorquetur argumentum. Nam quia actus certi, & incerti differunt ex intrinseco, & vitali modo tendendi, per quem actus certus non resistit vlli inclinationi ad oppositum, actus incertus resistit inclinationi ad oppositum, idem numero actus non est indifferens ad hoc, vt sit certus, vel incertus; ergo à pari.

TRACTATUS IV.

De Morali, & Moralitate.

S. Thom. quaest. 78. art. 1. 2. 3.

Via homo mouetur ad suum finem, hoc est ad beatitudinem, per actus voluntarios, liberos, & morales, cum egerimus de beatitudine, de voluntario, ac de libero, superest, vt agamus de morali, ac de humanorum actuum moralitate.

QVÆSTIO XXII.

Vtrum omnis, & sola natura rationalis sit capax agendi moraliter?

1. Videtur quod non; primo, quia Deus non est capax agendi moraliter; sed Deus habet naturam intellectualem, & rationalem; ergo &c. Probatur maior; actio enim moralis est actio conformis, aut difformis legi æternæ; sed Deus non est subditus vlli legi, atque adeo non potest operari conformiter, aut difformiter ad vllam legem; ergo.

2. Secundò bruta sunt capacia agendi moraliter; sed bruta carent natura rationali; ergo non sola natura rationalis est capax agendi moraliter. Probatur maior ex Aristotele lib. 8. de historia animalium, capite primo initio, vbi dicit: *Sunt enim vel in plurimis ceterorum animalium vestigia morum animi humani, quamquam hæc apertius in homine discernantur. Inest urbanitas, feritas, clementia, acerbitas, fortitudo, ignavia, inuidencia, ira, malitia.*

3. Respondeo morale dici à more; mos autem sumitur multipliciter. Primò, & propriè mos dicitur assuetudo ex frequentatis actibus acquisita, inclinans ad liberè exercendos similes actus. In hoc sensu sola agentia rationalia, adeoque libera sunt capacia moris. Secundò & minus propriè mos dicitur assuetudo ex frequentatis actibus acquisita, inclinans ad exercendos similes actus agentia etiã

non libera, quæ potuerunt assuescere ad actus oppositos. In hoc sensu etiã quædam bruta sunt capacia moris, cum possint, quibusdam assuescere, cum capacitate assuescendi etiã oppositis, vt patet in canibus, equis &c. Tertio mos dicitur inclinatio etiã naturalis, per quam animalia solent quædam agere. In hoc sensu bos dicitur habere morem ferendi cornibus, canis habere morem adulandi, & blandiendi domino &c. Quarto etiã quædam naturales inclinationes rerum inanimatarum metaphoricè dicuntur mores, ideoque à medicis quidam tumores dicuntur mali moris, quia solent esse pertinaciter nociui.

4. Actus morales dicuntur à more, tum quia per ipsorum exercitium solemus acquirere morem, ac assuetudinem exercendi similes actus, per quam assuetudinem efficiuntur benè, vel malè morati; tum quia ad actus morales exercendos valdè solet conferre mos sue assuetudo. Licet actus morales dicantur à more, tamen quia vt docet Sanctus Thomas 1. parte quaestione 13. art. 2. ad secundum sæpè aliud est id, vnde nomen deriuatur, aliud id, quod per nomen significatur, nomine actuum moralium significamus vniuersim actus, qui fiunt ab attendente ad regulam rationis, hoc est à considerante, vtrum tale actus sint liciti, vel illiciti. Tales porò actus dicuntur morales, seu fiant ex more, seu non seu generent morem, & assuetudinem, seu non, eo pacto, quo, vt docet Sanctus Thomas loco citato, licet lapis dicatur ex eo, quod soleat lædere pedem, tamen nomine lapidis significatur certa species substantiæ, seu lædendi pedem, seu non.

5. Ex descriptione actus moralis inferitur primo omnem, & solam naturam rationalem esse agens morale, hoc est capax agendi moraliter. Ratio est, quia omne, quod habet naturam rationalem, est capax considerandi vtrum actiones sint licitæ, vel illicitæ: bruta verò, quia carent ratione, licet possint apprehendere actiones vt iucundas, vel molestas, non possunt illas considerare vt licitas, vel illicitas, adeoque non possunt moraliter agere.

6. Inferitur secundò homines non semper cum voluntariè agunt, moraliter agere. Ratio est, quia homines multa agunt voluntariè, non considerando, vtrum actiones, quæ exercent, sint licitæ, vel illicitæ: exempli gratia sæpè fricant barbam, expuunt &c. nihil cogitando, vtrum tales actiones sint licitæ. Adde infantes per plures annos esse incapaces agendi moraliter. Ratio est, quia licet possint considerare actiones vt iucundas, vel molestas, tamen non possunt illas considerare vt licitas, vel illicitas. Porò infantes cum sunt incapaces considerandi actiones vt licitas, vel illicitas, dicuntur carere vsu rationis: cum incipiunt illas considerare vt licitas, vel illicitas, incipiunt habere vsum rationis.